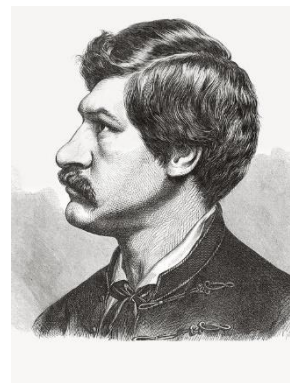

Karel Havlíček Borovský (31. 10. 1821 Borová /dnes Havlíčkova Borová/ na Českomoravské vrchovině – 29. 7. 1856 Praha)

Český novinář a spisovatel (hlavně básník-satirik).

Karel Havlíček pocházel z rodiny **venkovského obchodníka**. V dětství jej výrazně ovlivnil místní velmi vzdělaný a vlastenecky založený farář, který mu otevřel dveře k intelektuálním činnostem.

V r. 1830 se rodina přestěhovala do nedalekého města **Německého** (od r. 1945 Havlíčkova) **Brodu** a bydlela ve výstavném historickém domě na náměstí. Havlíček v Brodě studoval **gymnasium** (samozřejmě s vyučovacím jazykem němčinou, ovšem s učiteli osvícensky založenými). Vyrostl v podsaditého mladíka, který v sobě spojoval klukovskou rozpustilost s názorovou opravdovostí a přirozeným sklonem k vůdčovství, a ironický humor se zájmem o lidovýchovné působení. Stal se hlavou studentského diskusního kroužku (mezi jehož členy patřil i syn pivovarského sládky Bedřich Smetana).

V r. 1838 Havlíček odešel studovat **filosofii** (nižší stupeň vysokoškolských studií) na **pražskou Karlo-Ferdinandovu univerzitu**. Pak vstoupil do **kněžského semináře** – chtěl se stát knězem, aby se mohl věnovat obrozenecké osvětové činnosti. Byl však zklamán tamějšími poměry – byly velmi konzervativní a protičeské, navíc začala odrazovat i povinnost celibátu; úzce teologické předměty Havlíčka nebavily a když navíc u kněžských učitelů narazil se svým stylem humoru, byl ze semináře vyloučen. Změnil tedy životní plány a rozhodl se pro spisovatelství podpořené – z existenčních důvodů – učitelskou profesí.

Havlíček byl stoupencem **slovanské vzájemnosti** – dobově frekventovaného úsilí o kulturně a politicky motivované sblížení slovanských národů. Podnikl velkou **cestu po Polsku, Slovensku a Podkarpatské Rusi** a tamějšími lidmi i krajinou byl nadšen.

V univerzitní (dnes Národní) knihovně v pražském Klementinu se samostudiem připravoval na učitelské zkoušky. Slovenský jazykovědec usazený v Čechách Pavel Josef Šafařík (Pavol Jozef Šafařík), který byl v Klementinu knihovníkem, mu zprostředkoval práci **domácího učitele v Rusku** v rodině profesora Moskevské univerzity Michaila Petroviče Pogodina (1800 – 1875), který často pobýval v Čechách a byl stoupencem slavjanofilství – ruské podoby úsilí o slovanskou vzájemnost.

Havlíček strávil v Rusku asi rok. Ze svého pobytu vytěžil cestopis **Obrazy z Rus – první realistické dílo v české literatuře** (byť šlo o literaturu faktu). Výstižně vylíčil skutečný život v Rusku a významně narušil dosavadní českou idealizaci tohoto tehdy jediného slovanského státu: charakterizoval bez příkras tamější absolutistický režim, poloorientální poměry i tragikomické napodobování západních vzorů. Po návratu do **Prahy (1844)** se začal živit **žurnalistikou**; již tehdy se profiloval jako satirik. Používal pseudonym **Borovský**. Zařadil se mezi významné osobnosti tehdejší **obrozenecké Prahy**.

V r. 1845 publikoval svou zdrcující literární kritiku **románu Poslední Čech** od proslulého a populárního spisovatele **Josefa Kajetána Tyla**; jedná se o sentimentální příběh o stárnoucím českém vlasteneckém hraběti, který se snaží svého světoběžnického syna přesvědčit o smyslu českého národního obrození a získat ho k životu v Čechách.

Havlíček se stal členem **diskusního klubu Repeal** (angl. *Zrušení*): šlo o sdružení pražských opozičních intelektuálů, scházeli se nejprve ve známém pražském hostinci U Svatého Tomáše, název převzali od obdobného irského sdružení, které usilovalo o rovnoprávnost Irů s Brity, a tedy o zrušení aktuální podoby Spojeného království.

Havlíček se oženil s **Julií Sýkorovou** (1826 – 1855), původem z venkova; narodila se jim dcera Zdeňka (1848 – 1872). Celá rodina se však nakazila plicním onemocněním **tuberkulózou** a postupně na ni všichni zemřeli v tragicky mladém věku.

Havlíček jako novinář si vybudoval pozici chytrého a do politiky zasvěceného člověka (v tehdejších poměrech pozdního metternichovského absolutismu bylo třeba české veřejnosti

vysvětlovat i takové dnes samozřejmé pojmy jako je demokracie, ústava, volby apod.), který svým čtenářům odhaluje podstatu věcí a jejich netušené souvislosti vtipným, satirickým způsobem a přitom si čtivost svých textů pojišťuje návazností na zdravý (selský) rozum obyčejného člověka, odolného vůči ideologiím; Havlíček se tak stal populárním, ale netriviálním mluvčím nálad české veřejnosti, které ovšem sám spoluutvářel.

Z dnešního hlediska jsou nejživotnějším projevem této části Havlíčkovy tvorby **epigramy**: Havlíček se stal jejich nejvýznamnějším českým tvůrcem, jejich soubor vytvářel postupně s promyšlenou koncepcí (5 oddílů: *Církev, Králové, Vlast, Múzám, Svět*) a mnohé z nich přezívají v obecném povědomí dodnes.

V **březnu 1848** vypukla v **Rakouské říši revoluce** jako součást silné, takřka celoevropské revoluční vlny. Nenáviděný rakouský kancléř kníže Klemens Metternich – někdejší diplomatický vítěz nad Napoleonem a osvícenskými náladami – byl svržen a v habsburské monarchii vznikla naděje na ústavu zaručující občanská a politická lidská práva a na vznik voleného parlamentu. Revoluce se rozšířila z Vídně do **Prahy**, kde začala **shromážděním ve Svatováclavských lázních** a kde revolucionáři usilovali, aby do revoluční agendy byl zařazen také **požadavek na rovnoprávnost pro diskriminované, neněmecké národy říše**.

Havlíček byl **členem Národního výboru** – řídicího orgánu české revoluce. Vlastnil a vedl **Národní noviny** (vydávány v Praze 1848 – 1850), které se – při neexistenci politických stran – staly hlavním revolučním médiem.

V **červnu 1848** se konaly vůbec první (**celorakouské**) **parlamentní volby** (do Říšského sněmu) a **Havlíček byl zvolen za poslance** vedle dalších českých zástupců – historika Františka Palackého (skutečného vůdce českých revolucionářů), právníka Františka Ladislava Riegera, dramatika a novináře Josefa Kajetána Tyla aj. Sněm zasedal ve Vídni a pak v Kroměříži a připravoval revoluční ústavu. Na konci roku 1848 Havlíček na svůj mandát rezignoval – nepochybně v souvislosti s nadcházejícím narozením své dcerky.

Rakouská vláda – na rozdíl od parlamentu – byla protirevolučně, konzervativně naladěna, a tak v součinnosti s novým, mladým císařem Františkem Josefem I. (vládl 1848 – 1916) dala r. **1849 Kroměřížský sněm rozehnat vojskem**. Namísto ústavy pak císař vydal zákony (oktrojované, tedy neparlamentní), které sice rušily feudalismus a zaváděly volby starostů, ale jinak likvidovaly všechny dosažené revoluční svobody. Nastala éra **bachovského neoabsolutismu (1849/1851 – 1859/1860)**: nejmocnějším rakouským politikem byl **ministr vnitra Alexander Bach**.

Havlíček svou publikační činností tento vývoj tvrdě kritizoval. Proto se ocitl **dvakrát před soudem**: v r. 1850 v Praze, kdy úřady jeho Národní noviny zakázaly, a v r. 1851 v Kutné Hoře, kdy podobně zakročily proti Havlíčkovu novému časopisu s názvem Slovan, který tam vydával. V obou případech však porota Havlíčka osvobodila – šlo o statečný projev protirežimního odporu.

Havlíček se s rodinou vrátil do Německého Brodu. V **prosinci 1851** ho tam na příkaz Bachův a císařův zatkla **rakouská policie** a **deportovala do odlehlého alpského Brixenu**. Akce bez soudního rozhodnutí se stala nejviditelnějším symbolem tehdejší rakouské státní zvrůle. Havlíček v Brixenu hmotně příliš nestrádal, ale byl odříznut od kontaktů s českým prostředím (s výjimkou manželčiny a dcerčiny návštěvy). Julie Havlíčková ovšem trpěla tuberkulózou a zemřela krátce před Havlíčkovým propuštěním a návratem do Prahy (**1855**). Havlíček se v Praze ocitl v těžké osobní krizi, zesilované postupující nemocí. Řada jeho přátel fakticky emigrovala (Palacký bádala v Itálii, hudební skladatel Smetana působil ve Švédsku...), jiní se mu raději vyhýbali. Jediná, kdo se k němu veřejně hlásil, byla spisovatelka **Božena Němcová**, sama tehdy sledovaná tajnou policií.

Když r. **1851 Havlíček zemřel**, jeho **pohřeb** se stal tichou, ale působivou demonstrací odporu české veřejnosti vůči panujícím politickým poměrům; Němcová položila na Havlíčkovu rakev trnovou korunu – symbol kristovského mučednictví.

Havlíčkova veřejná činnost v Čechách nebyla dlouhá – jen asi 8 let. Měla však široký dopad na literární i společenské prostředí v zemi. Havlíček bývá považován za prvního z českých **disidentů** –

intelektuálních svobodomyšlných odpůrců nedemokratického režimu, bojujících za pozitivní změnu silou svých slov i organizačních schopností.

Nejvýznamnější díla:

Cestopis Obrazy z Rus (1843 – 1846);

Epigramy (40. léta; „*Epigramy jsou malinké nádoby, do kterých vztek svůj nalévám, aby mi srdce nežral.*“).

Satirické skladby Křest svatého Vladimíra, Tyrolské elegie, Král Lávra (vše naspáno či aspoň dokončeno v Brixenu v letech 1851 – 1855, tiskem vydáno až po pádu bachovského neoabsolutismu, tedy po r. 1860).

Karel Havlíček Borovský (1821 – 1856): Epigramy

Verba docent exempla trahunt

„Co sám nerad, nečiň jinému!“
žáku pravil kantor kdesi,
třepaje ho při tom za pačesy.

Rada hloupému Jankovi

„Po obědě, Janku,
nesmíš,“ – prála máti,
„oblizovat pysky,
nýbrž utíráti.

Ale po hubičce,
můj Janečku milej,
třeba se oblízni,
jen se neutírej!“

Indiferentský

O stálost a věrnost
nepadej v rozpaky.
Miluj, holka, všechny
a mne miluj taky.

Dešť na všechny padá,
slunce všichni svítí,
nechci tě, má milá,
sám jediný mítí.

Mládencům a pannám

Pokud' je móda v šose, v čepci,
módníkům darmo kázat nechci.
Však ono jich pak nechá módy dost,
až bude v módě rozum, poctivost.

X

Se sedlákem div se stal,
Míru pšenice vyscal.
Však to žádný div nebyl,
Když ji sedlák dřív propil.

Nové kacířství:

Evě radil v ráji duch:
„Recipe jabko, budeš Bůh!“
Však to nebyl žádný jiný
nežli doktor medicíny.

Modlitba byrokratů

V hlavě slámu, v srdci kámen
dejž nám, Bože! – „Staň se! Amen!“

Profesor a taneční mistr

Na nohy jen tento hledí
a přec v ekvipáži sedí;
onen budí vlohy duše,
přece však jen pěšky kluše.

X

Řádný člověk, když je mlád,
celý svět by předělal rád,
když pak přijde do středních let,
prostřední chce mít celý svět,
a potom, když je již stár,
chce mít na světě tichost már.

Demokratský

Nechod', Vašku, s pány na led,
mnohý příklad máme,
že pán sklouzne a sedlák si
za něj nohu zláme.

Bájka politická

Ve Švejcarech v demokratickém kraji,
kde si na republikány hrají,
sed si vedle orla vrabčik smělý dosti,
začimčařiv cosi o rovnosti.
Orel polknul vrabce místo naučení:
že přec nikdy vrabec orlu roven není.

Šlechtická krev

Vidím mezi rolnictvem a měšťany
knížata, jak si hrajou vždy na pány.
V hlavě mají seno, slámu,
k tomu ještě mnohou dámu.

X

Lenoš a řvi,
dají mzdu dví!
Pracuj a kuš:
hubu suš!

X

Napřed proč?
A potom kroč.

* * *

Etymologický

Odkud vzalo – zkouším žáky –
jméno Rakous počátek? –
„Od raků, neb oni taky
chodí pořád nazpátek!“

Nápis na Pražském nádraží, vystavěném 1845

Co se divíš, bratře Čechu, jak entusiastu?
Připojili Prahu k Vídni železem – i basta.

Z historie literatury české

Českých knížek hubitelé líti:
plesnivina, moli, jezoviti.

Obrácený svět

České slovesnosti
osud pouta kuje:
censura ji tiskne,
tiskař censuruje.

Zle, matičko, zle!

Poctivému hrozí jenom hlad,
zloději zas jenom šibenice;
český literát má trampot více,

jemu hrozí hlad i šibenice.

Originálnost

Monolog velkého muže před vynalezením
nového pravopisu
Není nad původnost!
každý po ní touží,
lidi choděj přes most,
to já půjdu louží.

Velmi mnohým českým básníkům

Věčná vaše píseň: „Jaká slast
milovati českou vlast!“
Má-li však mít z vaší lásky zisku,
nedávejte písně své do tisku.

Zkažený krakowiak

„Karle, již těch hádek nech,“
povídala Fanka,
„buď si Slovan nebo Čech,
jen když nejsi Hanka!“

Nejsi-li Slovan, nejsi Čech!

Jsem-li Slovan, jsem-li Čech,
co se na to ptáte?
Jsem-li s vámi, proti vám,
což tak o to dbáte?

Zde můj pevný úmysl je vysloven:
věčně vám chci býti ve všem neroven,
a náleží-li jméno „člověk“ vám,
člověčenství milerád se odříkám.

Politický

Pomodli se, Čechu,
k svatému Vojtěchu,
by tě vzaly samostatné
národy do cechu.

Česká modlitba

Svatý Jene z Nepomuku,
drž nad námi svoji ruku,
ať nám Bůh dá, co dal tobě,
by náš jazyk nezahnil v hrobě!

Jeszcze Polska niezginela

A třeba nám odzpívali –
ej, – všechno má svůj čas!
A čím my jindy bývali,
budem přec ještě zas!

* * *

Evangelium sophisticum

Atheistou buď, toť víra jistá,
Pán Bůh sám je také ateista.

Demonstratio miraculorum

Div-li, že pět chlebů, dvě rybice
nasytily lidstva na tisíce:
vždyť pak podnes ještě tyto divy
tolik tisíc černých pánů živí.

Beata Virgo Maria Jesuitis Salutem

Děkuji vám za to udatenství,
jímž jste zastávali mé panenství;
děkuji vám dvakrát, neb bych
nebyla panenství zachovala,
kdybych byla v letech mladých
vaše moralisty čítávala.

Selský

Farář dělá z chleba a vína
pro duše selské
tělo a krev:
sedlák dělá tělem a krví
pro tělo kněžské
víno a chléb.

Meč a kalich

Proč byly husitské rvačky? –

Karel Havlíček Borovský, Epigramy, Havlíčkův Brod 1949, s. 7 – 67.

Poznámky a vysvětlivky:

byrokrat – úředník (zejména hanlivě); **ekvipáž** – kočár tažený koňmi; **enthusiasta** – nadšenec; **Evangelium sophisticum** – sofistické evangelium (evangelia jsou biblické příběhy o Ježíši Kristu, zakladateli křesťanského náboženství; sofisté byli starořeční učitelé filozofie, kteří vynikali neobvyklými způsoby řečnické argumentace); **hubička** – polibek; **indiferentní** – lhostejný; **Jeszcze Polska niezginela** – polská národní hymna; **krakowiak** – polský tanec; **recipe** – lat. *přijímej*; **toast** – proslov k přípitku; **Verba docent exempla trahunt** – *Slova učí, příklady táhnou* (lat. přísloví).

Rozhodnout se nimi mělo,
má-li se jíst boží tělo
s omáčkou neb bez omáčky.

Nový nápis, který bude 1848 vytesán nad posluchárnami theologické fakulty

Nehřeš ústy ani sluchem,
blahoslaveni jsou chudí duchem.

Toast

Sláva slavným! Od všech budiž ctín
farář v Miletíně!
Nemá nad něj milejšího Hospodin
ani hospodyně.

X

Bůh náš Otec pro chování
deset nám dal přikázání:
ale církev naše Mát'
zkrátila je v jedno: plat'!

* * *

Na sebe

Jehly, špičky, sochory a kůly
ztesal, zkoval, zostřil, sebral
kvůli
vojně s hloupostí a zlobou místo šavel
Borovský Havel.

Karel Havlíček Borovský (1821 – 1856): Tyrolské elegie

(napsáno r. 1852 v Brixenu, vydáno – časopisecky – r. 1861 v Českých zemích; knižních vydání bylo jen do r. 1935 čtyřicet.

I.

Svit', měsíčku, polehoučku
skrz ten hustý mrak;
jak pak se ti Brixen líbí? –
Neškared' se tak!

Nepospíchej, pozastav se,
nechod' ještě spat,
bych s tebou jen chvilinku moh'
diškurýrovat.

Nejsem zdejší, můj měsíčku!
toť znáš podle křiku;
neutíkej, nejsem treu und bieder,
jsem zde jen ve cviku.

II.

Jsemť já z kraje muzikantů,
na pozoun jsem hrál,
a ten pořád ty Vídenské pány
ze sna burcoval.

By se po svých těžkých prácech
hodně vyspali,
jednou v noci kočár policajtů
pro mne poslali.

Dvě hodiny po půlnoci –
když na třetí šlo,
tu mi dával žandarm u postele
šťastné dobrýtro.

Se žandarmem slavný ouřad
celý v paradě,
pupek kordem pevně obvázaný,
zlato na krágle.

„Vstávají, pane redaktor,
nelekají se,
jdeme v noci, nejsme však zloději,
jenom kommissee.

Od všech z Vídně pozdravení,
pan Bach je líbá,
jsou-li prej zdráv, a tuhleto psaní
po nás posílá.“ –

Já jsem i na lačný život
vždycky zdvořilý:
„Odpust', slavná císařská kommissee,
že jsem v košili!“

Ale Džok, můj černý buldog,
ten je grobián,
na habeas corpus tuze zvyklý –
on je Angličan.

Málem by byl chlap přestoupil
jeden paragraf,
již na slavný ouřad zpod postele
ud'ál: Vrr, haf, haf!

Hodil jsem mu tam pod postel
říšský zákonník,
dobře že jsem měl ten moudrý nápad,
již ani nekvík. –

III.

Občan zvyklý na pořádek –
bylo to v prosinci –
přede vším jsem si obul punčochy
v slavné assistenci.

Pak jsem teprv četl psaní –
však ho tuhle mám –
rozumíš-li ouřední němčině,
přečti si ho sám.

Bach mi píše jako doktor,
že mi nesvědčí
v Čechách zdraví, že prej potřebuju
změnu povětrí.

Že je v Čechách tuze dušno,
horké výpary,
mnoho smradu po té oktrojírce,
holé nezdraví!

Že on tedy schválně pro mne
kočár sem poslal,
abych se hned na státní outraty
na cestu vydal.

A žandarmům že nařídil,
ať mne hodně nutí,
kdybych nechtěl ze skromnosti přijmout
jeho nabídnutí.

IV.

Což je dělat? Že pak musím
hloupý zvyk ten mít,
že nemohu žandarmům s flintami
pranic odepřít!

Dedera mne taky nutil,
abych jel jen hned,
že by chtěli Brodští, až se zbudí,
třeba – s námi jet.

Pravil mi, že nemám s sebou
zbraně žádné brát,
neb že oni mají nařízení
mne ochraňovat. (...)

V.

Ó, měsíčku, však ty ženské
dobře znáš a víš,
jaký s nimi člověk na tom světě
často mívá kříž!

Také s mnohého loučení
tajným svědkem byl,
ty znáš líp než každý novelista
hořkost těchto chvil.

Matka, žena, sestra, dcerka –
malá Zdenčinka,
stály okolo mne v tichém pláči:
hořká chvilinka!

Já jsem sice starý kozák,
v pŭtkách tužený:

tenkrát jsem měl trochu těsná prsa
a zrak zkalený.

Vtisknul jsem však poděbradku
silně do čela,
aby se těm policajtům slza
nezablyštěla.

Neb ti všickni blíže dveří
posud stáli stráž,
aby měla tato smutná scéna
císařskou stafáž.

VI.

Trubka břeští, kola hrčí,
jedem k Jihlavi;
vzadu, abysme nic neztratili,
klušou žandarmi.

Ten Borovský kostelíček
stojí na vršku,
skrže lesy smutně na mne hleděl:
„Jsi to, můj hošku? (...)“

VII.

Když jsme jeli přes Jihlavu,
měl jsem Špilberk v mysli,
za Lincem zas myšlénky na Kufstein
z hlavy mi nevyšly.

Teprva když jsme nechali
Kufstein vpravo stát,
začla se mi alpejská krajina
příjemnější zdát.

Hloupá jízda, milý brachu,
když se neví kam:
veselé ty trubky postilionů
jsou jen bídný klam.

Všude kolomaz a všude
přepřahovali:
kdybyste radš ve Vídni přepřáhli
a namazali! –

Telegraf je přece jenom
hezký vynález!
Ten před námi všude, než jsme přišli,
ohlášení nes.

By nám mohla policie,
starostlivá máti,
všude, dříve než tam přijedeme,
kamna rozehřáti.

Nesmím ale zapomenout
Budějovice,
tam Dederu koupil Mělnického
čtyři láhvice. (...)

Mělnické jsem dávno dopil,
piju Vlaské zas;
ale zdá se, že je v obou stejný
nepokojný kvas. –

VIII.

Teď, měsíčku, nechme elegie
a přejdeme v heroický tón;
nebo co ti teď chci vypravovat,
to byl čertův shon.

Cesta z Reichenhallu do Waidringu,
ty ji musíš taky dobře znát,
ta se nedá žádnou ordonancí
přeoktrojovat.

Hory, skály ohromnější ještě,
než jest hloupost mezi národy,
vedle cesty propast bezedná jak
drška armády.

Temná noc jak naše svatá církev
a my jedem s kopce jako mžik;
darmo křičí Dederu: „Drž koně!“ –
prázdný je kozlík.

Kočár praští a koně ve větru,
již je ďábel horem pádem nese,
a postilion někde tam za kopcem
do dýmky si křeše.

Dolů jako s věže, cesta plytká,
vůz jak šipka klouže hý a hat,
snad má chuť nás někde do propasti
internýrovat?

Och, to byla pro mne chutná chvílka!
Neboť neznám žádnou větší slast,
nežli vidět slavnou policii
ouzkostí se trást!

Napadnul mi – jsemť já čtenář bible –
o Jonáši smutný příběh ten,
jak jej z loďky k utišení bouře
vyhodili ven.

„Metejme los!“ pravím, „mezi námi
musí někdo velký hříšník být,
a ten k usmíření nebes musí
z vozu vyskočit.“

Jen to vyřknu, ejhle, policajti
ani svědomí nezpytovali,
a kajicně vyrazivše dvířka,
z vozu vyskákali. –

Ach, ty světe, obrácený světe!
Vzhůru nohami ve škarpe leží stráž,
ale s panem delikventem samým
kluše ekvipáž!

Ach, ty vládo, převrácená vládo!
Národy na šňůrce vodit chceš,
ale čtyřmi koňmi na opratích
vládnout nemůžeš! – –

Bez kočího, bez opratí, po tmě,
u silnice propast místo škarpy:
tak jsem cválal sám a sám v kočáře
jako vítr s Alpy.

Svěřiti svůj osud také jednou
koňům splašeným se já mám bát,
občan rakouský? Což se mi může
horšího již stát?

Tak jsem s chladnou resignací v hlavě,
v hubě ale vřelou cigáru,
čerstvěj než cár ruský přijel k poště
v dobrém rozmaru.

Tam jsem zatím – mustr delikventů! –
bez ochrany povečeřel hezky,
než za mnou stráž s odřenými nosy
přikulhala pěšky.

Já spal dobře, ale policajti
měli tu noc ve Waidringu zlou:
mazali si spiritusem záda,
nosy arnikou.

Tu je konec této epopeje,
k níž jsem nepřibánil ani chlup,
všechno ti dosvědčí ve Waidringu
postmistr Dahlrupp.

IX.

Přijeli jsme do Brixenu
beze vší turbací,
krajská vláda dala Dederovi

na mne kvitancí.

Místo mne ten kus papíru
vrátili do Čech,
mne zde černý, dvojhlavatý orel
drží v klepetech.

Krajskou vládu, podkrajského,
žandarmerii,
ty mi dali za anděly strážce
v té Siberii.

Karel Havlíček Borovský, Básně, Praha 2006, s. 50 – 55. Karel Havlíček Borovský, Básně a epigramy, Havlíčkův Brod 2007, s. 87 – 117. Karel Havlíček Borovský, Vojna s hloupostí a zlobou, Praha 1981, s. 222 – 231, Karel Havlíček Borovský, Životní dílo, Praha b. d. (asi 40. léta 20. století), s. 29 – 41.

Poznámky a vysvětlivky:

arnika – horská bylina se žlutými květy, z nichž se připravuje tinktura tradičně ceněná jako lék, mimo jiné na pohmožděnin; **černý, dvojhlavatý orel** – erbovní figura Habsburků, a tedy i tehdejší Rakouské říše; **Dedera** – pražský policejní komisař (české národnosti), velitel eskorty vezoucí Havlíčka do Brixenu; **delikvent** – provinilec; **diškurýrovat** – diskutovat; **elegie** – žalozpěv; **epopej** – epos (zde ovšem míněno s nadsázkou); **habeas corpus** – (lat. *měj si tělo*) druh zákona (původně anglického), který brání policejní zvěři při zatýkání (stanovuje, že nikdo nesmí být vězněn bez rozhodnutí soudu); **heroický** – hrdinský; **internýrovat** – lépe *internovat* = *přinutit někoho k pobytu na příkazaném izolovaném místě, zpravidla z politických apod. důvodů*; **kozák** – příslušník elitního ruského vojska hájícího jižní hranice Ruska; **krágl** – krk (z něm.); **Kufstein** – město v rakouské spolkové zemi Tyrolsku, vyniká mohutnou pevností, která sloužila jako vězení; **kvitance** – písemné (často úřední) potvrzení o přijetí; **Mělnické** – víno ze známé středočeské vinařské oblasti; **mustr** – vzor; **oktrojírka** – druhá (vnucená) rakouská ústava (1849), kterou vydal císař František Josef I., aby zlikvidovala drtivou většinu revolučních vymožeností z předchozího roku (včetně snahy po ústavě vydané demokraticky zvoleným parlamentem); **ordonanc** – v rakouské armádě výraz pro předávání rozkazů; **poděbradka** – čepice oblíbená mezi některými aktivními českými revolucionáři z r. 1848; **postilion** – zřízenec v poštovním voze; **pozoun** – druh plechového dechového hudebního nástroje, s mohutným, slavnostním zvukem; **resignace** – přijetí osudu; **Siberie** – Sibiř (rozsáhlá oblast zaujímající východní část Ruska a vyznačující se divokou přírodou i drsným, chladným podnebím); **spiritus** – líh; **stafáž** – ozdoba v pozadí; **Špilberk** – pevnostní hrad nad Brnem; v 1. polovině 19. století proslul jako kruté vězení pro revolucionáře mnoha národností; **treu und bieder** – něm. *věrný a poctivý*; narážka na známou rakouskou píseň *Lenz und Turnen*, kde se zpívá: *Wir ringen treu und bieder für Gott und Vaterland (Bojujeme věrně a poctivě za Boha a vlast)*; **turbace** – zmatek, neklid; **Vlaské** – lépe *Vlašské* = *italské* (název prošel složitým vývojem od jména starověkého keltského kmene Volků); zmínka o *nepokojném kvasu* naráží na setrvalý odpor tehdejší italské veřejnosti vůči Habsburkům; **žandarm** – četník (příslušník četnictva – vojensky organizovaného strážního sboru na venkově; obdoba městského policisty); **život** – zde *břicho*;

